

EBERT

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

3. februar 2011 *

I sag C-359/09,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Fővárosi Ítéltábla (Ungarn) ved afgørelse af 23. juni 2009, indgået til Domstolen den 7. september 2009, i sagen:

Donat Cornelius Ebert

mod

Budapesti Ügyvédi Kamara,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne K. Schiemann, L. Bay Larsen (refererende dommer), C. Toader og A. Prechal,

* Processprog: ungarsk.

generaladvokat: P. Cruz Villalón
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 16. september 2010,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Rechtsanwalt Donat Cornelius Ebert, selvmøder
- Budapesti Ügyvédi Kamara ved ügyvédek P. Kiss og P. Köves
- den ungarske regering ved J. Fazekas, M. Fehér og Zs. Tóth, som befuldmægtigede
- den tjekkiske regering ved M. Smolek, som befuldmægtiget
- den spanske regering ved J. López-Medel Bascones, som befuldmægtiget
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato P. Gentili
- den østrigske regering ved E. Riedl, som befuldmægtiget

— Europa-Kommissionen ved B. Simon og H. Støvlbæk, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/19/EF af 14. maj 2001 (EFT L 206, s. 1, herefter »direktiv 89/48«), og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF af 16. februar 1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået (EFT L 77, s. 36).

- 2 Anmodningen er blevet fremsat under en sag mellem den tyske statsborger Donat Cornelius Ebert, der er advokat registreret med titlen »Rechtsanwalt« i advokatsammenslutningen i Düsseldorf (Tyskland), og Budapesti Ügyvédi Kamara (advokatsammenslutningen i Budapest) (Ungarn), hvorunder Donat Cornelius Ebert hævder at have ret til at anvende titlen »ügyvéd« (den ungarske advokattitel) uden at være medlem af nævnte advokatsammenslutning.

Retsforskrifter

EU-retlige forskrifter

Direktiv 89/48

- 3 Syvende og tiende betragtning til direktiv 89/48, som tidsmæssigt finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, har følgende ordlyd:

»[...] [B]egrebet »lovreguleret erhvervmæssig virksomhed« bør defineres således, at der tages hensyn til forskellige nationale sociologiske forhold; begrebet bør omfatte ikke blot erhvervmæssige aktiviteter, hvortil adgangen i en medlemsstat er betinget af et eksamensbevis, men også erhvervmæssige aktiviteter, hvortil der er fri adgang, når de udøves under anvendelse af en erhvervstitel, der er forbeholdt personer, som opfylder bestemte kvalifikationskrav [...]

[...] [E]ndvidere har indførelsen af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for videregående uddannelser hverken til formål at ændre de erhvervmæssige, herunder etiske, bestemmelser, som gælder for enhver, der udøver et erhverv på en medlemsstats område, eller at unddrage vandrende arbejdstagere anvendelsen af disse bestemmelser; ordningen begrænses til fastsættelse af passende foranstaltninger, hvorved det kan sikres, at den vandrende arbejdstager overholder de bestemmelser, som gælder for det pågældende erhverv i værtslandet.«

- 4 Artikel 1, litra a), i direktiv 89/48 definerer, hvad der i direktivets forstand forstås ved begrebet »eksamensbevis«, som:

»[...] ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis [...]:

- som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, der er udpeget i overensstemmelse med denne stats love eller administrative bestemmelser
- hvoraf det fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en postgymnasial uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, ved et universitet eller en anden højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med tilsvarende uddannelsesniveau, og i påkommende tilfælde, at han med positivt resultat har gennemgået den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves ud over den postgymnasiale uddannelse, og
- hvoraf det fremgår, at indehaveren besidder de erhvervsmæssige kvalifikationer, der er påkrævet for at få adgang til et lovreguleret erhverv i den pågældende medlemsstat eller til at udøve det

[...]«

- 5 Artikel 2 i direktiv 89/48 bestemmer:

»Dette direktiv gælder for enhver EF-statsborger, der ønsker at udøve et lovreguleret erhverv som selvstændig eller lønmodtager i et værtsland.

«Dette direktiv gælder ikke for de erhverv, der er omfattet af et særligt direktiv, hvorved der mellem medlemsstaterne indføres en gensidig anerkendelse af eksamensbeviser.»

6 Artikel 3, stk. 1, i direktiv 89/48 fastsætter:

»Når der i værtslandet kræves et eksamensbevis for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, kan den kompetente myndighed ikke under henvisning til manglende kvalifikationer nægte en EF-statsborger adgang til at optage eller udøve et sådant erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere,

a) såfremt ansøgeren er i besiddelse af det eksamensbevis, som i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat [...]

[...]«

7 Artikel 4, stk. 1, i direktiv 89/48 bestemmer:

»Artikel 3 er ikke til hinder for, at værtslandet ligeledes af ansøgeren kræver:

[...]

b) at han gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller består en egnethedsprøve:

- når den uddannelse, han i henhold til artikel 3, litra a) og b), har fået, omfatter fag eller discipliner, der er væsentligt forskellige fra dem, der er omfattet af det eksamensbevis, som er foreskrevet i værtslandet, eller
- når det lovregulerede erhverv — i det tilfælde, der er nævnt i artikel 3, litra a) — i værtslandet omfatter en eller flere former for lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed, der ikke forekommer i det lovregulerede erhverv i oprindelseslandet eller det land, som ansøgeren kommer fra, og denne forskel er karakteriseret ved en særlig uddannelse, som kræves i værtslandet, og som omfatter fag, der er væsensforskellige fra de fag, der er omfattet af det af ansøgeren fremlagte eksamensbevis, [...]

[...]

Gør værtslandet brug af denne mulighed, skal det give ansøgeren ret til at vælge mellem prøvetid og egnethedsprøve. For erhverv, for hvis udøvelse det er nødvendigt at have nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element, kan værtslandet som en fravigelse af dette princip foreskrive en prøvetid eller en egnethedsprøve. [...]«

8 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 89/48 bestemmer:

»Den kompetente myndighed i et værtsland, der gør adgang til et lovreguleret erhverv betinget af, at ansøgeren fremlægger attest for hæderlighed, vandelsattest eller

bevis for, at han ikke er under konkurs, og som kan suspendere eller inddrage retten til udøvelse af et sådant erhverv i tilfælde af grov forsømmelse eller skødesløshed i udøvelsen af den pågældende virksomhed eller overtrædelse af straffeloven, skal som tilstrækkeligt bevis for statsborgere fra andre medlemsstater, der ønsker at udøve dette erhverv på dens område, godkende de dokumenter, der er udstedt af de kompetente myndigheder i den medlemsstat, der er oprindelsesland eller seneste opholdsland, og hvoraf det fremgår, at disse krav er opfyldt.

[...]«

- 9 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 89/48 er affattet således:

»Den kompetente myndighed i værtslandet skal sikre, at de EF-statsborgere, som opfylder betingelserne for dér i landet at få adgang til og udøve et lovreguleret erhverv, har ret til at benytte den faglige titel i værtslandet, der svarer til det pågældende erhverv.«

Direktiv 98/5

- 10 Anden, tredje og syvende betragtning til direktiv 98/5 har følgende ordlyd:

»(2) [...] [E]n advokat, der er fuldt kvalificeret i en medlemsstat, kan allerede nu anmode om at få sit eksamensbevis anerkendt med henblik på at etablere sig i en anden medlemsstat for dér at udøve advokatvirksomhed under denne medlemsstats advokattitel i henhold til Rådets direktiv 89/48[...]; formålet med nævnte

direktiv er at åbne mulighed for advokaters integration i advokaterhvervet i værtslandet, og det tager ikke sigte på at ændre de faglige regler, der gælder i værtslandet, eller at unddrage advokaten for anvendelsen af disse regler.

- (3) [M]edens nogle advokater hurtigt kan integreres i advokaterhvervet i værtslandet, navnlig ved at bestå den i direktiv 89/48[...] omhandlede egnethedsprøve, bør andre fuldt kvalificerede advokater kunne opnå en sådan integration efter, at de i en periode har udøvet advokatvirksomhed i værtslandet under hjemlandets advokattitel, eller de bør kunne fortsætte deres virksomhed under hjemlandets advokattitel.

[...]

- (7) [D]ette direktiv indeholder i overensstemmelse med sit formål ikke regler vedrørende rent interne forhold, og det berører kun nationale faglige regler i det omfang, det er nødvendigt for faktisk at nå det tilsigtede mål; direktivet griber navnlig ikke ind i nationale regler vedrørende adgang til og udøvelse af advokatvirksomhed under værtslandets advokattitel.«

¹¹ Artikel 2 i direktiv 98/5 med overskriften »Ret til at udøve virksomhed under hjemlandets advokattitel« bestemmer:

»Enhver advokat har i en hvilken som helst anden medlemsstat ret til varigt at udøve de i artikel 5 nævnte former for advokatvirksomhed under hjemlandets advokattitel.

For integration i advokaterhvervet i værtslandet gælder bestemmelserne i artikel 10.«

12 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 98/5 har følgende ordlyd:

»Uanset de faglige og etiske regler, en advokat er underkastet i hjemlandet, er en advokat, der udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, underkastet de samme faglige og etiske regler som de advokater, der udøver virksomhed under værtslandets relevante advokattitel, for så vidt angår alle de former for virksomhed, han udøver på værtslandets område.«

13 Artikel 10 i direktiv 98/5, der har overskriften »Ligestilling med advokater i værtslandet«, er affattet således:

»1. En advokat, der udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, og som godtgør, at han i mindst tre år faktisk og regelmæssigt har beskæftiget sig med værtslandets retssystem, herunder EF-ret, fritages for at opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b), i direktiv 89/48[...], når han ønsker adgang til advokaterhvervet i værtslandet. [...]

[...]

2. En advokat, der i et værtsland udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, kan til enhver tid anmode om, at hans eksamensbevis anerkendes i henhold til direktiv 89/48[...] med henblik på at få adgang til advokaterhvervet i værtslandet og på at udøve virksomhed under den advokattitel, der svarer til dette erhverv i denne medlemsstat.

3. En advokat, der udøver virksomhed under sit hjemlands advokattitel, og som godtgør, at han i mindst tre år faktisk og regelmæssigt har udøvet virksomhed i værtslandet, men kun i kortere tid har beskæftiget sig med denne medlemsstats retssystem, kan uden at skulle opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b), i direktiv 89/48 [...], med tilladelse fra værtslandets kompetente myndighed få adgang til advokaterhvervet i denne medlemsstat og få ret til at udøve dette erhverv under den titel, der svarer hertil i værtslandet, på nedenstående betingelser og vilkår.

[...]

6. En advokat, der har fået adgang til advokaterhvervet i værtslandet efter reglerne i stk. 1, 2 og 3, har ud over retten til at gøre brug af den advokattitel, der svarer til advokaterhvervet i værtslandet, også ret til at gøre brug af hjemlandets advokattitel på hjemlandets officielle sprog eller et af dets officielle sprog.«

Nationale bestemmelser

14 Adgangen til advokaterhvervet i Ungarn er reguleret i følgende lovtekster:

- lov nr. C af 2001 om anerkendelse af udenlandske kvalifikations- og eksamensbeviser (A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény, herefter »lov om anerkendelse af kvalifikations- og eksamensbeviser«)

— lov nr. XI af 1998 om advokater (Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. Törvény, herefter »advokatloven«).

Lov om anerkendelse af kvalifikations- og eksamensbeviser

- ¹⁵ I perioden fra den 1. maj 2004 til den 20. oktober 2007 var de relevante bestemmelser i lov om anerkendelse af kvalifikations- og eksamensbeviser affattet således:

»Artikel 21

1) Bestemmelserne i denne del finder anvendelse, når en EF-statsborger ønsker at udøve et lovreguleret erhverv i Ungarn, og den pågældende har ret til at udøve det samme erhverv i det land, som ansøgeren kommer fra eller i oprindelseslandet.

[...]

Artikel 35

1) Den sagsbehandlende myndighed kan foreskrive en prøvetid, der ikke må overstige tre år, eller en egnethedsprøve

- a) såfremt den praktiske eller teoretiske del af ansøgerens uddannelse afviger væsentligt fra den uddannelse, som er nødvendig for at få eksamensbevis, som foreskrives i Ungarn for at udøve det lovregulerede erhverv

[...]

2) Den sagsbehandlende myndighed sørger for, at ansøgeren kan vælge mellem en prøvetid eller en egnethedsprøve

3) Den sagsbehandlende myndighed kan fravige stk. 2 for ethvert erhverv, for hvis udøvelse det er nødvendigt at have nøje kendskab til ungarsk ret, og i forbindelse med hvilket rådgivning med hensyn til ungarsk ret indgår som et væsentligt og fast element. I så tilfælde pålægger den sagsbehandlende myndighed ansøgeren at gennemføre en prøvetid eller bestå en egnethedsprøve.

[...]«

¹⁶ Ifølge en af det ungarske undervisningsministerium offentliggjort liste over de lovregulerede erhverv, der var gældende fra den 1. maj 2004 til den 8. maj 2009, er det uddannelsesbevis, som er nødvendigt for at udøve advokaterhvervet, omfattet af begrebet »eksamensbevis« som omhandlet i lov om anerkendelse af kvalifikations- og eksamensbeviser.

Advokatloven

- 17 På tidspunktet for anlæggelsen af det søgsmål, som danner baggrund for hovedsagen, dvs. den 13. december 2006, var de relevante bestemmelser i advokatloven affattet således:

»Artikel 6

1) En advokat

- a) kan ikke være bundet af en arbejdskontrakt, en kontrakt om udøvelse af offentlig tjeneste eller andre kontrakter, der indebærer en forpligtelse til at udføre et arbejde, og kan ikke være ansat i den offentlige sektor eller være tjenestemand, notar eller borgmester på fuld tid

- b) kan ikke drive en enkeltmandsvirksomhed eller en virksomhed med ubegrænset hæftelse

[...]

- 3) Advokaten skal til advokatsammenslutningen anmelde enhver årsag til manglende overholdelse af disse bestemmelser senest 15 dage efter årsagens indtræden.

[...]

Artikel 13

1) Enhver, som er medlem af en advokatsammenslutning og har aflagt advokatløftet, kan udøve advokatvirksomhed – bortset fra virksomhed som ansat advokat.

[...]

3) Optagelse i advokatsammenslutningen som advokat sker efter anmodning fra en ansøger, der opfylder følgende betingelser:

a) er statsborger i en stat [der er part i aftalen om] Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde [af 2. maj 1992 (EFT 1994 L 1, s. 1)]

[...]

c) er ikke tidligere straffet

d) har en juridisk embedseksamen

e) har bestået advokateksamen i Ungarn

- f) er forsikret i Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesülete [ungarske advokaters forsikringssselskab] eller har en ansvarsforsikring, der er godkendt af advokatsammenslutningen

  - g) råder over kontorlokaler, som er egnede til at udøve almindelig advokatvirksomhed og beliggende inden for advokatsammenslutningens geografiske kompetenceområde

  - h) er ikke omfattet af de i stk. 4 opregnede eksklusionstilfælde.
- 4) Optagelse i advokatsammenslutningen kan ikke finde sted for personer, der:
- a) befinder sig i en af de i artikel 6 nævnte situationer, og som ikke bringer denne situation til ophør

  - b) er blevet pålagt en tillægsstraf, hvorefter den pågældende udelukkes fra offentlige anliggender eller forbydes enhver beskæftigelse forbundet med en juridisk betegnelse

  - c) ved domstolene er blevet idømt en ubetinget fængselsstraf for en forsætlig strafbar gerning [...]

  - d) er blevet ekskluderet fra advokatsammenslutningen [...]

- e) er undergivet værgemål på grund af umyndiggørelse eller er ude af stand til at varetage sine anliggender uden dog at være undergivet værgemål [...]

- f) som følge af sit levned eller sine handlinger er uværdig til at nyde den offentlige tillid, der er nødvendig for at udøve advokaterhvervet.

[...]

Artikel 89/A

1) Med de i dette kapitel fastsatte undtagelser finder denne lovs bestemmelser anvendelse på virksomhed, der udøves på Republikken Ungarns område af statsborgere i en medlemsstat i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, som må udøve advokaterhvervet i en medlemsstat i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde under en af de ved lov eller administrativt fastsatte erhvervsbetegnelser (herefter »fællesskabsjurister«).

[...]

Artikel 89/B

1) Enhver, der som fællesskabsjurist ønsker at udøve advokatvirksomhed af permanent karakter på Republikken Ungarns område, skal anmode advokatsammenlutningen om optagelse i registeret over fællesskabsjurister (herefter benævnt

»registrering«). Registrering er fakultativ for dem, der som tjenesteydere ønsker at udøve advokatvirksomhed af midlertidig karakter.

2) Ansøgere skal registreres, såfremt de:

- a) godtgør at have ret til at udøve advokatvirksomhed i deres medlemsstat ved fremlæggelse i autoriseret ungarsk oversættelse af et certifikat, udstedt af det organ, som har kompetence til at beskikke advokater i nævnte stat, og som ikke må være ældre end tre måneder

[...]

Artikel 89/F

1) Efter anmodning optages registrerede fællesskabsjurister i advokatsammenslutningen som »ügyvéd« [advokat] såfremt de:

- a) opfylder betingelserne i artikel 13, stk. 3, litra c), f), g) og h)
- b) kan dokumentere antallet og beskaffenheden af de sager, de har varetaget, eller de efter særlig anmodning fra advokatsammenslutningen under den individuelle høring kan godtgøre, at de på Republikken Ungarns område i en vedvarende periode på tre år har udøvet advokatvirksomhed inden for ungarsk ret (hvilket indbefatter anvendelsen af EU-retten i Ungarn), og

c) de under den individuelle høring kan godtgøre, at de behersker det ungarske sprog på det niveau, der må kræves for at udøve advokatvirksomhed

2) Efter anmodning kan registrerede fællesskabsjurister også optages i advokatsammenslutningen som »ügyvéd« [advokat], såfremt de har udøvet advokatvirksomhed i Ungarn i en vedvarende periode på tre år, men ikke altid inden for ungarsk ret (hvilket indbefatter anvendelsen af EU-retten i Ungarn), og opfylder de øvrige betingelser i stk. 1.

[...]

4) Efter optagelsen bliver fællesskabsjurister fuldgyldige medlemmer af advokatsammenslutningen. Ved udøvelsen af deres virksomhed kan de samtidig med titlen som »ügyvéd« fortsætte med at anvende den erhvervsbetegnelse, som anerkendes i deres medlemsstat.

[...]

Artikel 89/I

[...]

2) Under udøvelsen af deres virksomhed kan fællesskabsjurister udelukkende anvende den erhvervsbetegnelse, som anerkendes i deres medlemsstat, og de skal på denne

medlemsstats officielle sprog angive navnet på den fagorganisation, de tilhører. De skal endvidere tilvejebringe en supplerende beskrivelse på ungarsk af den pågældende erhvervsbetegnelse, hvis denne betegnelse kan forveksles med titlen »ügyvéd«.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 18 Donat Cornelius Ebert, der er tysk statsborger, studerede jura i Tyskland og har som medlem af advokatsammenslutningen i Düsseldorf siden 1997 haft beskikkelse til at udøve advokatvirksomhed med titlen »Rechtsanwalt«. Siden slutningen af 1990'erne har Donat Cornelius Ebert boet i Ungarn, hvor han efter studier ved Miskolc universitet opnåede titlen Ph.D. i retsvidenskab i 2002.
- 19 I 2004 indgik sagsøgeren en samarbejdsaftale med et advokatfirma i Ungarn og blev ved afgørelse truffet af Budapesti Ügyvédi Kamara den 20. september 2004 optaget på listen over fællesskabsjurister som omhandlet i advokatlovens artikel 89/A, således at han kan udøve advokatvirksomhed i denne medlemsstat under sin oprindelige advokattitel.
- 20 Ifølge det i forelæggelsesafgørelsen oplyste etablerede Donat Cornelius Ebert i 2005 sit eget advokatfirma i Ungarn, og ved afgørelse af 6. april 2005 truffet af Budapesti Ügyvédi Kamara blev dette firma registreret.
- 21 Ligeledes ifølge forelæggelsesafgørelsen indbragte Donat Cornelius Ebert sagen for Fővárosi Bíróság (domstol i Budapest) den 13. december 2006 og nedlagde påstand om, at det anerkendes, at han er berettiget til at anvende den ungarske advokattitel »ügyvéd« i Ungarn uden at være medlem af advokatsammenslutningen.

22 Fővárosi Bíróság frifandt Budapesti Ügyvédi Kamara under henvisning til, at Donat Cornelius Ebert i overensstemmelse med artikel 1 og artikel 7, stk. 1 og 3, i direktiv 89/48 kun er berettiget til at anvende titlen »ügyvéd«, hvis han dokumenterer medlemskab af den pågældende advokatsammenslutning. Donat Cornelius Ebert appellerede denne afgørelse til Fővárosi Ítéltábla (appeldomstol i Budapest).

23 Fővárosi Ítéltábla har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Kan [direktiv 89/48] og [direktiv 98/5] fortolkes således, at appellanten, der er tysk statsborger med beskikkelse til at udøve advokatvirksomhed i Tyskland, hvor han er medlem af den tyske advokatsammenslutning, men som har opholds- og arbejdstilladelse i Ungarn, har ret til i retssager og forvaltningsretssager at anvende titlen »ügyvéd«, som er den officielle betegnelse i værtslandet Ungarn, samtidig med den tyske titel »Rechtsanwalt« og den ungarske titel »európai közösségi jogász« [(fællesskabsjurist)], selv om han ikke er medlem af en ungarsk advokatsammenslutning eller har opnået nogen form for autorisation?

2) Supplerer [direktiv 98/5] [direktiv 89/48] i den forstand, at direktiv 98/5[...] udgør en *lex specialis* på området for advokatvirksomhed, mens [direktiv 89/48] alene regulerer anerkendelsen af eksamensbeviser for videregående uddannelser generelt?»

24 I sine skriftlige indlæg såvel som i retsmødet har Donat Cornelius Ebert anført, at han reelt kun har anmodet det ungarske undervisnings- og kulturministerium om at kunne aflægge en egnethedsprøve for at få beskikkelse til at udøve advokaterhvervet

under advokattitlen i sit værtsland i overensstemmelse med direktiv 89/48, og at ministeriet ikke har besvaret hans anmodning, men videresendt den til Budapesti Ügyvédi Kamara, der angiveligt heller ikke har svaret.

- 25 I retsmødet har Budapesti Ügyvédi Kamara bekræftet modtagelsen af nævnte anmodning fra undervisnings- og kulturministeriet, men har anført, at sammenslutningen efter national ret ikke har nogen kompetence for så vidt angår anerkendelsen af eksamensbeviser for videregående uddannelser i henhold til direktiv 89/48, idet denne kompetence henhører under ministeriet, der endnu ikke har truffet en afgørelse med hensyn til Donat Cornelius Eberts anmodning. Budapesti Ügyvédi Kamara har oplyst, at sammenslutningen af denne grund ikke har kunnet besvare anmodningen, men har optaget Donat Cornelius Ebert på listen over fællesskabsjurister.
- 26 For Domstolen har den ungarske regering bekræftet, at ifølge lov om anerkendelse af kvalifikations- og eksamensbeviser, der har gennemført direktiv 89/48 i ungarsk ret, henhører anerkendelsen af Donat Cornelius Eberts eksamensbeviser under undervisnings- og kulturministeriets kompetence.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det andet spørgsmål

- 27 Med det andet spørgsmål, der behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 98/5 udelukker anvendelsen af direktiv 89/48 i den forstand, at reglerne i artikel 10, stk. 1 og 3, i direktiv 98/5 udgør den eneste mulighed

for advokater fra andre medlemsstater for at få adgang til advokattitlen i et værtsland, eller om de to direktiver supplerer hinanden ved at indføre to muligheder, hvorved advokater fra medlemsstaterne kan få adgang til at optage advokaterhvervet i et værtsland under advokattitlen i dette land.

- 28 Donat Cornelius Ebert, den ungarske, den tjekkiske, den spanske og den østrigske regering samt Europa-Kommissionen finder, at direktiv 98/5 og 89/48 etablerer to muligheder for at få adgang til at optage advokaterhvervet i værtslandet. I retsmødet anførte Budapesti Ügyvédi Kamara, at sammenslutningen deler denne opfattelse.
- 29 Herved bemærkes, at artikel 2, stk. 2, i direktiv 89/48 bestemmer, at direktivet ikke gælder for de erhverv, der er omfattet af et særligt direktiv, hvorved der mellem medlemsstaterne indføres en gensidig anerkendelse af eksamensbeviser.
- 30 Det fremgår imidlertid af artikel 10, stk. 1, i direktiv 98/5, at en advokat, der udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, og som godtgør, at han i mindst tre år faktisk og regelmæssigt har beskæftiget sig med værtslandets retssystem, herunder EU-ret, fritages for at opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b), i direktiv 89/48, når han ønsker adgang til advokaterhvervet i nævnte værtsland.
- 31 På de betingelser, der er nedfældet i artikel 10, stk. 3, i direktiv 98/5, kan en advokat, der udøver virksomhed under sit hjemlands advokattitel, og som godtgør, at han i mindst tre år faktisk og regelmæssigt har udøvet virksomhed i værtslandet, men kun i kortere tid har beskæftiget sig med denne medlemsstats retssystem, i øvrigt også få

ret til at udøve dette erhverv under den titel, der svarer hertil i værtslandet, uden at skulle opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b), i direktiv 89/48.

32 Selv om en advokat, der har opnået beskikkelse i en medlemsstat, inden for rammerne af disse regler om adgang til at udøve advokaterhvervet under titlen i værtslandet er fritaget for de i artikel 4, stk. 1, litra b), i direktiv 89/48 omhandlede betingelser, må det imidlertid konstateres, at direktiv 98/5 ikke fratager en sådan advokat, bl.a. når han endnu ikke kan godtgøre, at han i mindst tre år faktisk og regelmæssigt har udøvet virksomhed i værtslandet, muligheden for at forlange adgang til at optage advokaterhvervet under titlen i værtslandet ved at påberåbe sig direktiv 89/48. Det fremgår således udtrykkeligt af artikel 10, stk. 2, i direktiv 98/5, hvilket også afspejles i anden og tredje betragtning til dette direktiv, at en advokat, der i et værtsland udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, til enhver tid kan anmode om, at hans eksamensbevis anerkendes i overensstemmelse med direktiv 89/48 med henblik på at få adgang til at optage advokaterhvervet i værtslandet og på at udøve virksomhed under den erhvervstitel, der tildeles dette erhverv i nævnte medlemsstat.

33 I en sådan situation har en person som Donat Cornelius Ebert som indehaver af et »eksamensbevis« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, litra a), i direktiv 89/48, ret til i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1, litra a), at optage det lovregulerede advokaterhverv i værtslandet. For så vidt angår erhverv, for hvis udøvelse det er nødvendigt at have nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element, er artikel 3 i direktiv 89/48 imidlertid ikke til hinder for, at værtslandet i henhold til direktivets artikel 4, stk. 1, litra b), ligeledes kræver, at ansøgeren består en egnethedsprøve, forudsat at denne medlemsstat først undersøger, om de kundskaber, ansøgeren har erhvervet i løbet af sin erhvervs erfaring, er af en sådan karakter, at de helt eller delvist dækker den væsentlige forskel, der er henvist til i

sidstnævnte bestemmelses første stykke (jf. dom af 22.12.2010, sag C-118/09, Koller, Sml. I, s. 13267, præmis 38 og 39).

- 34 Det følger heraf, at en advokat fra en medlemsstat kan få adgang til at optage advokaterhvervet i et værtsland, hvor dette erhverv er lovreguleret, og udøve dette under den erhvervstitel, som dette land tildeler, i medfør af enten direktiv 89/48 eller artikel 10, stk. 1 og 3, i direktiv 98/5.
- 35 Det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at direktiv 89/48 og 98/5 supplerer hinanden ved at indføre to muligheder, hvorved advokater fra medlemsstaterne kan få adgang til at optage advokaterhvervet i et værtsland under advokattitlen i dette land.

Det første spørgsmål

- 36 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 89/48 og 98/5 er til hinder for en national lovgivning, der indfører et krav om medlemskab af en enhed såsom en advokatsammenslutning for at kunne udøve advokatvirksomhed under værtslandets advokattitel.
- 37 Det fremgår af artikel 3 i direktiv 89/48, at såfremt en person er i besiddelse af et eksamensbevis, som i en medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til et erhverv, har den pågældende ret til at optage det samme erhverv i et værtsland på samme vilkår som dem, der gælder for dette lands egne statsborgere, undtagen vilkåret vedrørende besiddelse af et eksamensbevis fra værtslandet.

- 38 Desuden fremgår det af artikel 6 i direktiv 89/48, læst i lyset af tiende betragtning til dette direktiv, at en person, der får adgang til at optage et lovreguleret erhverv i et værtsland på grundlag af en anerkendelse af et eksamensbevis i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i dette direktivs artikel 1, litra a), skal overholde de bestemmelser, som gælder for det pågældende erhverv i værtslandet, bl.a. de fagetiske regler.
- 39 Det fremgår endvidere af artikel 6, stk. 1, i direktiv 98/5, at en advokat, der i et værtsland udøver virksomhed under hjemlandets advokattitel, er underkastet de samme faglige og etiske regler som de advokater, der udøver virksomhed under værtslandets relevante erhvervstitel (jf. i denne retning dom af 2.12.2010, sag C-225/09, Jakubowska, Sml. I, s. 12329, præmis 57).
- 40 Herefter må det konstateres, at hverken direktiv 89/48 eller direktiv 98/5 er til hinder for at anvende nationale bestemmelser, hvad enten de er fastsat ved lov eller administrativt, der er begrundet i samfundsmæssige hensyn, såsom regler om organisationstilknytning, faglig etik, kontrol og ansvar, på enhver person, som udøver advokaterhvervet på en medlemsstats område, bl.a. for så vidt angår adgangen til at optage dette erhverv (jf. i denne retning vedrørende direktiv 89/48 dom af 30.11.1995, sag C-55/94, Gebhard, Sml. I, s. 4165, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).
- 41 Det påhviler den forelæggende ret at efterprøve, om Budapesti Ügyvédi Kamara har anvendt disse regler i overensstemmelse med de EU-retlige regler og navnlig med princippet om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet (jf. i denne retning dom af 31.3.1993, sag C-19/92, Kraus, Sml. I, s. 1663, præmis 32, Gebharddommen, præmis 37, og dom af 11.6.2009, sag C-564/07, Kommissionen mod Østrig, præmis 31).

- 42 Det første spørgsmål skal derfor besvares med, at hverken direktiv 89/48 eller direktiv 98/5 er til hinder for en national lovgivning, der indfører et krav om medlemskab af en enhed såsom en advokatsammenslutning for at kunne udøve advokatvirksomhed under værtslandets advokattitel.

Sagens omkostninger

- 43 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) Hverken Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/19/EF af 14. maj 2001, eller Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF af 16. februar 1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået, er til hinder for en national lovgivning, der indfører et krav om medlemskab af en enhed såsom en advokatsammenslutning for at kunne udøve advokatvirksomhed under værtslandets advokattitel.

- 2) **Direktiv 89/48 og 98/5 supplerer hinanden ved at indføre to muligheder, hvorved advokater fra medlemsstaterne kan få adgang til at optage advokaterhvervet i et værtsland under advokattitlen i dette land.**

Underskrifter